

УДК [330.322 + 330. 341.1] : 338.439:502.131.1

Болтовська Людмила Леонідівна

*доктор філософії з економіки,
асистент кафедри економіки та підприємницької діяльності
Вінницький національний аграрний університет*

Boltovska Liudmyla

PhD in Economics

Vinnitsia National Agrarian University

ORCID: 0000-0002-6202-998X

**ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ М'ЯСОПРОДУКТОВОГО
ПІДКОМПЛЕКСУ**

**INVESTMENT AND INNOVATION ACTIVITY AS A FACTOR OF
PROVISION SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE MEAT
PRODUCT SUBCOMPLEX**

***Анотація.** У статті розглянуто інноваційно-інвестиційну діяльність підприємств м'ясопродуктового підкомплексу. Досліджено основні напрями впливу інновацій на розвиток підприємств м'ясопродуктового підкомплексу. Інноваційно-інвестиційна діяльність є не просто потребою, а нагальною вимогою сьогодення, що зумовлює актуальність даної теми. М'ясопродуктовий підкомплекс в Україні для свого подальшого розвитку потребує модернізації, оскільки сьогоденнє ведення господарства засноване на застарілих методах з використанням технологій і технічних засобів які є високо затратними. Забезпечення індивідуального догляду за тваринами є серйозною проблемою, яка потребує інноваційних досліджень і автоматизованих рішень, які*

захищають здоров'я і благополуччя тварин, забезпечуючи при цьому високоякісну і безпечну продукцію для людства. Заміна людської праці автоматизацією - це зростаюча тенденція в багатьох галузях, і м'ясопродуктовий підкомплекс не є винятком.

Встановлено базові стратегії вибору інноваційного розвитку підприємств м'ясопродуктового підкомплексу. Запропоновано заходи з удосконалення державної регуляторної політики щодо інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку м'ясопродуктового підкомплексу. Зазначені нормативно-правові акти, що забезпечують інноваційно-інвестиційний розвиток підприємств м'ясопродуктового підкомплексу. Наведено головні складові для забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку м'ясопродуктового підкомплексу. Запропоновано класифікацію видів ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств м'ясопродуктового підкомплексу.

В сучасних умовах господарювання підприємства м'ясопродуктового підкомплексу потребують залучення інвестицій для використання інноваційних методів ведення господарства, без яких не можливе розширення виробництва, оновлення основних засобів, впровадження нових технологій та закупівлі нових порід тварин.

Ключові слова: інвестиції, інновації, м'ясопродуктовий підкомплекс, виробництво, автоматизація.

Summary. *The article considers the innovation and investment activities of the meat products subcomplex. The main directions of the influence of innovations on the development of the enterprises of the meat product subcomplex are studied. Innovation and investment activity is not just a need, but an urgent requirement of today, which determines the relevance of this topic. The meat subcomplex in Ukraine needs to be modernized for its further development, as today's management is based on outdated methods using*

technologies and technical means that are highly costly. Ensuring individual care of animals is a serious problem that requires innovative research and automated solutions that protect the health and well-being of animals, while ensuring high quality and safe products for humanity. Replacing human labor with automation is a growing trend in many industries, and the meat subcomplex is no exception.

The basic strategies for choosing the innovative development of the enterprises of the meat product subcomplex have been established. Measures to improve the state regulatory policy on innovation and investment support for the development of the meat product subcomplex are proposed. The normative-legal acts providing innovative-investment development of the enterprises of the meat-product subcomplex are specified. The main components for ensuring the innovation and investment development of the meat product subcomplex are given. The classification of types of efficiency of innovation and investment activity of the enterprises of the meat product subcomplex is offered.

In modern business conditions, the enterprises of the meat product subcomplex need to attract investment to use innovative methods of management, without which it is impossible to expand production, upgrade fixed assets, introduce new technologies and purchase new breeds of animals.

Key words: *investments, innovations, meat product subcomplex, production, automation.*

Постановка проблеми. Вирішальне значення для розвитку підприємств м'ясопродуктового підкомплексу є впровадження інноваційних методів господарювання, автоматизація виробництва, що сприятиме виготовленню високоякісної і безпечної продукції для людства, та захищатиме здоров'я тварин. А також сприятиме безпечному веденню господарства без шкоди для навколишнього середовища. Заміна людської

праці автоматизацією є нагальною потребою м'ясопродуктового підкомплексу, яку не можливо впровадити без залучення інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Веселов Є.В. [3], Запірченко Л.Д. [4], Каракай Ю.Б. [8], Калетнік Г. М. [10], Левченко І.С. [3], Леськів І. Ю. [5], Місюк М.В. [7], Муллер М. В. [2], Россоха В.В.[6], Рябоволик Т.Ф. [4], Сагачко Ю.М. [1], Шарапа О.М. [6], Щербакова І.Л. [3]. Попри те, що питання інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства є першочерговим для ефективної діяльності підприємств м'ясопродуктового підкомплексу, сьогодні не достатньо уваги приділяється дослідженню процесів щодо інвестування в інноваційні проекти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження інноваційного розвитку підприємств м'ясопродуктового підкомплексу, ефективність впровадження яких цілком залежить від залучення інвестицій. Оцінка інноваційно-інвестиційного розвитку м'ясопродуктового підкомплексу є стратегічно важливою для формування стратегії управління динамічними процесами в галузі, для чого є об'єктивно необхідним й потребує аналітичного осмислення інноваційних процесів для виявлення взаємозалежності факторів.

Виклад основного матеріалу. Світові тенденції глобалізації, швидкого технічного та технологічного підйому виробництва, зростання темпів розвитку національних ринків ставлять високі вимоги до діяльності господарських суб'єктів. Ці процеси супроводжуються варіацією масштабів і видів діяльності сільськогосподарських підприємств, ускладненням їх економічних зв'язків, зміною попиту та цін на продукцію, зростанням потреби в основних і оборотних засобах, появою нових ринків збуту та лібералізацією державного регулювання. В таких умовах забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств

не можливе без суттєвих інвестицій у високотехнологічні засоби виробництва й новітні технології в тваринництві [1].

Сучасні економічні умови господарювання вимагають усвідомлення того, що інновації є не потребою, а нагальною вимогою часу. Стратегічні орієнтири розвитку потребують забезпечення ефективних методів та способів ведення господарської діяльності з використанням прогресивних інноваційних розробок та залученням інвестицій. Кожне підприємство у своїй роботі зіштовхується з питанням вибору типу інновації, що необхідні для нього на даному етапі функціонування [2].

Діяльність підприємств м'ясопродуктового підкомплексу - це безперервний процес, що охоплює виробництво м'ясних виробів, збільшення частки ринку та пошук (і вихід) на нові ринки збуту, покращення фінансового стану, моніторинг і вияв споживчих вподобань з метою покращення продукції, впровадження інновацій. Такий процес пошуків і впроваджень підприємства і є інноваційним розвитком. Інноваційний розвиток підприємства може бути направлений на різні сфери діяльності, проте, найважливішими сферами є наступні (рис.1.) [2].

Сьогодні більшість сільськогосподарських підприємств потребують інвестицій для оновлення основних засобів виробництва і розширення його обсягів, впровадження інноваційних технологій, закупівлі нових порід тварин, а також для інших капіталомістких інноваційно-інвестиційних проєктів. Перед ними постає завдання пошуку нових форм і методів активізації розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності та його стратегічного спрямування - особливо це стосується галузі тваринництва [3].

Рис. 1. Напрями впливу інноваційного розвитку у м'ясопереробних підприємствах

Джерело: узагальнено автором

Прагнення суб'єктів господарювання до економічного розвитку завжди нашоується на необхідність розв'язання інноваційних завдань. У процесі розвитку сільського господарства дедалі частіше виникає необхідність використання нових підходів, рішень, технологій, які б підвищували рентабельність виробництва продукції тваринництва. Сучасні фермери потребують нових технологій, які дають змогу оптимізувати і покращити системи утримання тварин, захищати навколишнє середовище, підвищити якість продукції. Забезпечення індивідуального догляду за тваринами є серйозною проблемою, яка потребує інноваційних досліджень і автоматизованих рішень, які захищають здоров'я і благополуччя тварин, забезпечуючи при цьому високоякісну і безпечну продукцію для людства. Заміна людської праці автоматизацією - це зростаюча тенденція в багатьох галузях, і сільське господарство не є винятком. Більшість аспектів

тваринництва є винятково трудомісткими, більша частина цієї праці складається з повторюваних і стандартизованих завдань - ідеальна ніша для робототехніки та автоматизації. У зв'язку з цим актуальними є наукове обґрунтування, розробка й упровадження нових інноваційних технологій виробництва продукції тваринництва, автоматизація процесів утримання тварин, вивчення ефективності їх використання в галузі [3].

Важливу роль в інноваційно-інвестиційному розвитку м'ясопродуктового підкомплексу належить інституційному забезпеченню, тобто державним та недержавним інституціям, які формують правові, організаційні та економічні умови для провадження інноваційно-інвестиційної діяльності. В свою чергу, у формуванні інституційного середовища домінантне місце належить державі, у компетенції якої формування відповідних інститутів, які підтримуються органами влади. Державні інститути, інструментарій впливу яких складають демократичні закони та процедури, захищають права громадян, підприємців, власності. Натомість, слабкий інституційний сектор підриває загальний економічний потенціал країни. У західних країнах держава ініціювала формування інституційного середовища залежно від ступеня розвиненості ринку та його здатності забезпечити зрівноважений розвиток [4, с. 73].

Формування та елементи інституційного забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку м'ясопродуктового підкомплексу у розрізі основних платформ забезпечення провайдингу інновацій наведено на рис. 2.

Рис. 2. Складові інституційного забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку ринку м'яса і м'ясних продуктів

Джерело: сформовано автором з використанням [5]

Провайдинг інновацій слід розглядати як системне забезпечення (правове, фінансово-економічне, наукове, кадрове, інфраструктурне, організаційно - інформаційне, маркетингове тощо) процесу створення та комерціалізації інноваційної продукції м'ясопродуктового підкомплексу.

Відтак, правова платформа інституційного забезпечення представлена відповідною нормативною базою (законодавчими актами, указами Президента, підзаконними актами тощо), яка забезпечує правові засади та визначає механізми інноваційно-інвестиційного розвитку м'ясопродуктового підкомплексу, передусім за рахунок захисту прав інтелектуальної власності, забезпечення патентних прав суб'єктів інновацій, законності інвестування та провадження інноваційної діяльності тощо. Правове забезпечення є фундаментом формування інноваційно-інвестиційного механізму розвитку досліджуваної галузі [5].

Розроблена на сьогодні вітчизняна нормативно-правова база інституційного забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку м'ясопродуктового підкомплексу відіграє позитивну роль в таких процесах, проте повною мірою не забезпечує його ефективність. Ключовим її недоліком слід вважати швидкозмінність, що не дозволяє достатньою мірою відпрацювати існуючі механізми інноваційно - інвестиційного розвитку та їх імплементувати.

Це визначає необхідність окреслення основних детермінант і векторів формування ефективного інституційного поля із залученням максимально широкого кола стейкхолдерів (представників державних органів, наукових установ, бізнесу). Правову базу інституційного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності в межах м'ясопродуктового підкомплексу законодавчо сформовано трьома блоками нормативно-правових актів рис. 3.

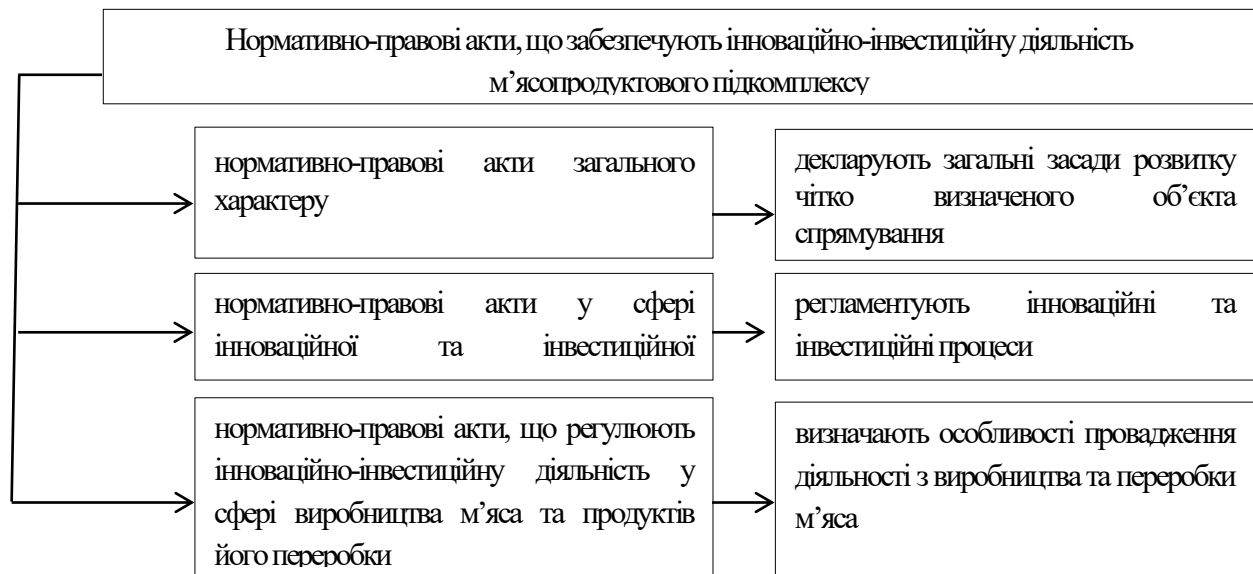

Рис. 3. Нормативно-правові акти, що забезпечують інноваційно-інвестиційну діяльність м'ясопродуктового підкомплексу

Джерело: узагальнено автором

Суб'єктами інституційного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності м'ясопродуктового підкомплексу є представницькі органи загальної компетенції, виконавчі органи влади, міжгалузеві органи, спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади, інші державні установи, консультативно-дорадчі органи, науково-дослідні установи, суб'єкти господарювання (табл. 1.).

**Інституційне забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку
ринку м'яса і м'ясних продуктів**

Правова основа	Загальна	Конституція України; Закони України: «Про місцеве самоврядування»; «Про державно-приватне партнерство»; «Про цінні папери та фондовий ринок» та інші.
	У сфері інноваційно-інвестиційної діяльності	Закони України: «Про інноваційну діяльність»; «Про інвестиційну діяльність»; «Про режим іноземного інвестування»; «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні»; «Про наукову і науково-технічну діяльність»; «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків»; «Про інститути спільного інвестування»; «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» та інші; Постанови КМУ.
	Галузева	Закони України: «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів»; «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» та інші; різноманітні стратегії та проекти розвитку ринку м'яса і м'ясної продукції на інноваційно-інвестиційній основі.
Суб'єкти інституційного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності	Представницькі органи загальної компетенції: Президент; Верховна рада України; обласні, районні, сільські, селищні, міські ради. Виконавчі органи влади: Кабмін; обласні та районні адміністрації; виконавчі органи сільських, селищних, міських рад. Міжгалузеві органи: Міністерство аграрної політики і продовольства України; Міністерство економічного розвитку і торгівлі України; Міністерство освіти і науки України; Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами управління; Державне агентство екологічних інвестицій України; Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади: Національна рада з питань розвитку та технологій. Інші державні установи у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності: регіональні центри з інвестицій та розвитку; регіональні центри науки, інновацій та інформатизації; Державна інноваційна фінансово-кредитна установа; Державна небанківська фінансово-кредитна установа «Фонд підтримки малого інноваційного бізнесу». Консультативно-дорадчі органи: при Президентові України (Комітет з економічних реформ); виконавчої влади (Комісія з організації діяльності технологічних парків та інноваційних структур інших типів). Наукові та науково-дослідні установи. Суб'єкти господарювання.	

Джерело: [5]

Першочергові заходи з удосконалення державної регуляторної політики щодо інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку м'ясопродуктового підкомплексу наведено на рис. 4.

Рис. 4. Інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку ринку м'яса та м'ясопродуктів

Джерело: узагальнено автором

Не менш важливою складовою інноваційно-інвестиційного механізму розвитку м'ясопродуктового підкомплексу є фінансова платформа, що являє собою систему фінансових відносин, які здійснюються із використанням інструментів, методів та важелів впливу на складові досліджуваного ринку з метою його ефективного функціонування.

Існуюча система фінансового забезпечення в цілому не забезпечує реальну потребу у фінансових інвестиціях. Особливо критичною є ситуація для сільськогосподарських товаровиробників, які формують пропозицію м'яса. І, що характерно, найбільшої інвестиційної підтримки потребує

галузь скотарства. Переважна більшість виробників сільськогосподарської продукції тваринництва неспроможні компенсувати дефіцит грошових коштів для підтримки обґрунтованих пропорцій простого відтворення.

Інвестиційна (фінансова) підтримка інноваційної діяльності м'ясопродуктового підкомплексу детермінується урахуванням таких ключових факторів:

- 1) значущість інновацій, їх готовність до впровадження;
- 2) рівень ризику інноваційної діяльності;
- 3) обсяг необхідного фінансування;
- 4) очікуваний ефект від реалізації.

В свою чергу, джерелами фінансування інноваційної діяльності суб'єктів м'ясопродуктового підкомплексу є власні (відрахування з прибутку, амортизаційні відрахування, відрахування з резервного фонду суб'єкта господарювання), позичкові (короткостроковий і довгостроковий банківський кредит, комерційний кредит, випуск облігацій, лізинг (прямий, оперативний, фінансовий тощо) та залучені (кошти засновників, інноваційний кредит, кошти зарубіжних інвесторів тощо) кошти, які розподіляються на державні і недержавні. Узагальнено можливо виділити три форми фінансування: самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування. Іманентні характеристики учасників інноваційно-інвестиційної діяльності визначають можливість та доцільність залучення інвестиційних ресурсів із того чи іншого джерела і, відповідно, за доцільною формою. При цьому, технологічний аудит інноваційної розробки уможлиблюється на основі активізації інформаційного провайдингу у частині об'єктивності оцінки можливих ризиків та загроз інвестиційної підтримки безпосередньо для суб'єктів інвестування. Аналітична оцінка ефекту від реалізації інновації є базисом прийняття рішення щодо фінансування. Наукова платформа інституційного забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку м'ясопродуктового

підкомплексу також має надзвичайно важливе значення. Чинною системою функціонування вітчизняної сфери науки задекларовано, що будь-які наукові результати слід вважати інтелектуальною власністю університетів, наукових чи науково-дослідних установ, окремих суб'єктів, що їх створили. При цьому, сьогодні в Україні практично відсутні умови для комерціалізації отриманих новітніх наукових результатів. Закон «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» визначає правові, економічні, організаційні та фінансові засади державного регулювання діяльності у сфері трансферу технологій і спрямований на забезпечення ефективного використання науково-технічного та інтелектуального потенціалу України, технологічності виробництва продукції, охорони майнових прав на вітчизняні технології та/або їх складові на території держав, де планується або здійснюється їх використання, розширення міжнародного науково-технічного співробітництва у цій сфері [6].

Для досягнення високих результатів роботи, утримання споживачів та збереження конкурентних переваг, виробники м'ясних продуктів повинні розвиватися, бути сучасними та прогресивними, продукція повинна бути інноваційною, новою, якісною та безпечною. Передумовами інноваційного розвитку підприємств м'ясопродуктового підкомплексу є підвищення ефективності виробництва (зростання приросту живої ваги (маси) та пошук напрямів зниження його собівартості); модернізація виробництва вирощування тварин; пошук альтернативних джерел фінансування і кредитування галузі; вирішення проблеми взаємовідносин між постачальниками та переробниками сировини; протекціоністська політика держави стосовно вітчизняного виробника та стимулювання експорту; визначення єдиних "правил гри" для всіх учасників ринку м'яса, який є одним з крупних ринків продовольчих товарів. Головним завданням м'ясопереробних підприємств є забезпечення внутрішньої потреби

держави м'ясом тільки за рахунок власного виробництва: нарощування його обсягів, збільшення експорту та повна відмова від ввезення імпортного м'яса для внутрішніх потреб [7, с. 73].

За умов глобалізації інвестиційних процесів для України немає іншого вибору, як розробляти власну модель інноваційного розвитку економіки, розвивати інноваційне підприємництво, посилювати інноваційний характер виробничої діяльності. Адже сучасний ринок діє за допомогою нововведень, а інноваційне прискорення є основою його сталого розвитку. Підприємництво закономірно виступає одним з наймогутніших факторів інноваційного розвитку, оскільки до цього спонукає підприємницький інтерес. Важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування інноваційного підприємництва відіграє інноваційна інфраструктура, зокрема такі її основні елементи, як технопарки, бізнес – інкубатори, технополіси, які сприятимуть виходу інновацій на ринок. На сьогоднішній день інноваційна інфраструктура ще дуже слабка і характеризується неповнотою, а тому потребує всебічної підтримки з боку держави. До того ж слід зазначити, що інвестиції та інновації – це лише половина справи, а інша половина полягає у підготовці високопрофесійного персоналу, особливо менеджерських кадрів. Сучасний менеджер повинен зосереджуватися не лише на дослідженнях чи науково-дослідній діяльності, а й повинен багато приділяти уваги споживачеві нових знань, бути ще й маркетологом і вивчати попит на нововведення [8].

Для досягнення високих результатів роботи, утримання споживачів та збереження конкурентних переваг, виробники м'ясних продуктів повинні розвиватися, бути сучасними та прогресивними, продукція повинна бути інноваційною, новою, якісною та безпечною.

Для масового використання нових порід худоби і птиці та інших нововведень, в першу чергу, необхідно випробувати в реальних умовах роботи сільськогосподарського підприємства в тестовому режимі для

достовірності одержання ефекту і корисності нововведення та уникати на подальших етапах невдач при впровадженні інновацій. Етапи інновацій в тваринництві вимагають значних витрат і результативність їх значною мірою залежить від стану, розмірів та налагодженості впроваджувальної системи, оскільки лише прямий зв'язок між науковими установами та сільськогосподарськими товаровиробниками може забезпечити високу ефективність та оперативність.

Освоєння інновацій виробниками м'ясної продукції поступово створює умови для прискорення науково-технічного прогресу в м'ясній галузі, який дає можливість отримувати певний ефект від освоєння інновацій, що виражається в додатковому одержанні яловичини, свинини, м'яса птиці або зростанні економічної ефективності його виробництва.

На рівень ефективності та конкурентоспроможності виробництва м'яса найбільший вплив мають біологічні та техніко-технологічні фактори, що визначають вибір породи худоби і птиці, комплексу технічних засобів для реалізації інноваційних технологічних процесів. Таким чином, визначені та охарактеризовані групи інновацій, які містять різні його напрямки, можуть забезпечити підвищення рівня ефективності м'ясної галузі тільки в тому випадку коли діятимуть в комплексі та безпосередньому взаємозв'язку.

Проаналізуємо, яким чином запроваджують інновації в м'ясопродуктовому підкомплексі. Вибір стратегічних альтернатив інноваційного розвитку у м'ясопродуктовому підкомплексі можна представити у вигляді схеми (рис. 5). Перш за все, слід визначити досягнутий рівень розвитку на підприємстві або ж дослідити які саме стратегії розвитку використовує підприємство. Далі необхідно розробити стратегічні заходи щодо покращення управління інноваційним розвитком, тобто визначити основні орієнтири руху підприємства. Ці заходи (альтернативи розвитку) можуть бути короткостроковими та

довгостроковими; характеризуються певними витратами на їх здійснення та економічною ефективністю від впровадження. Всі базові стратегії підприємства поділяються на: стратегії бізнесу, стратегії диверсифікації, корпоративні стратегії, виробничі та інноваційні стратегії.

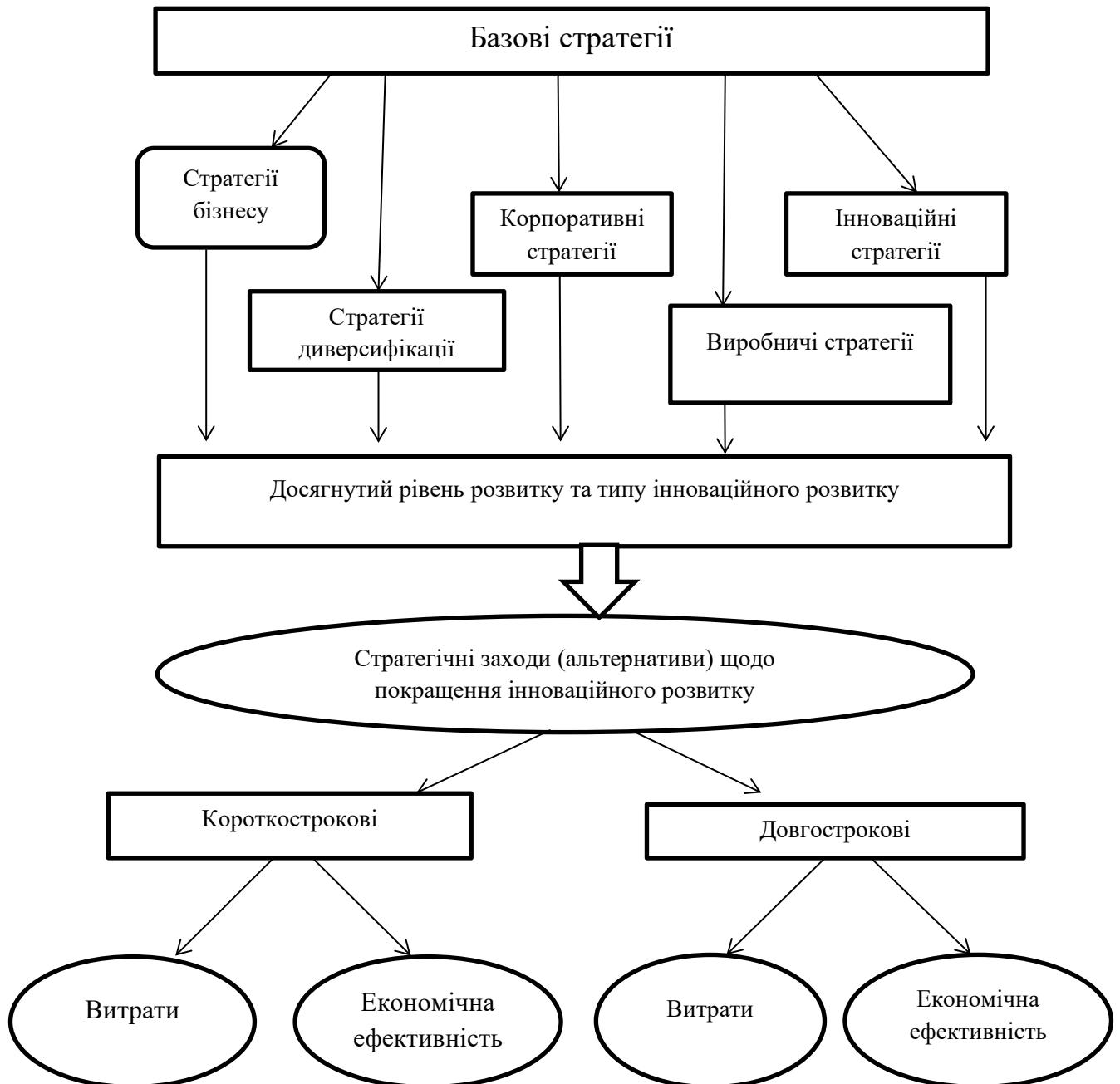

Рис. 5. Схема вибору інноваційного розвитку підприємств м'ясопродуктового підкомплексу

Джерело: сформовано автором

До стратегій бізнесу належать:

- стратегія обмеженого зростання – застосовується підприємствами із стабільною технологією та стійким станом на ринку. Сприяє зниженню ризику;
- стратегія зростання – для неї є характерним установлення щорічного значного перевищення рівня розвитку над рівнем попереднього року. З метою збільшення своєї частки на ринку підприємство може досягти цілі через зниження цін на продукцію, збільшення торгових точок, запропонувати нову модель продукції.
- стратегія скорочення – установлення цілей на рівні, нижчому за досягнутий у минулому. До цієї стратегії вдаються тоді, коли показники діяльності економічної системи набувають стійкої тенденції до погіршення і ніякі заходи її не змінюють;
- комбінована стратегія – це будь-яке поєднання існуючих альтернатив;
- портфельна стратегія – визначає розподіл інвестицій між структурними підрозділами підприємства, взаємодія яких може створити ефект синергії;
- стратегія фокусування – це зосередження зусиль на одному з сегментів ринку, на окремій групі покупців або певній групі товарів;
- стратегія диференціації – підприємство ризикує відстати у технологіях виробництва, збільшити витрати, а активні конкуренти можуть швидко перейти в атакуючу позицію.

Сутність стратегії проявляється в таких елементах:

- пропонує товари з кращими за конкурентів якостями;
- може стосуватися або звуження, або розширення асортименту;
- дозволяє ухилятися від цінової конкуренції шляхом переходу на інші сегменти ринку;
- спрямована на виготовлення особливої продукції (модифікації стандартного товару), пристосованої до потреб певної групи

споживачів;

- стратегія лідерства за витратами – передбачає використання нових методів підвищення продуктивності господарської системи, пошук шляхів скорочення витрат;
- стратегія вузької спеціалізації (фокусування на одному сегменті ринку) – орієнтація на «вузьку спеціалізацію», «низькі витрати» та «вузьке коло споживачів»;
- пряма інтеграція – придбання у власність дистриб'юторської мережі або встановлення повного контролю над нею;
- зворотна інтеграція – прагнення одержати постачальників сировини у власність або під повний контроль;
- горизонтальна інтеграція – прагнення одержати своїх конкурентів у власність або під повний контроль;
- захоплення ринку – прагнення збільшити частку свого продукту на традиційних ринках;
- розвиток ринку – виведення свого продукту на ринок у нових географічних районах;
- розвиток продукту – прагнення збільшити обсяг реалізації через поліпшення або модифікацію свого продукту;
- концентрична диверсифікація – створення нових виробництв, що збігаються з профілем підприємства;
- конгломеративна диверсифікація – освоєння випуску нових продуктів, що не збігаються з профілем підприємства;
- горизонтальна диверсифікація – освоєння випуску нових непрофільних продуктів, але для традиційних споживачів;
- стратегія відторгнення – продаж окремих структурних підрозділів підприємства;
- стратегія ліквідації – продаж усіх активів підприємства [11].

Вітчизняне сільське господарство для свого подальшого розвитку

потребує модернізації, так як існуючі форми його ведення часто засновані на застарілих, високо затратних методах, технологіях і технічних засобах. В даний час можна виділити три напрямки розвитку м'ясопродуктового підкомплексу:

- інтенсивні - на основі вітчизняних розробок;
- інтенсивні - на основі зарубіжних розробок;
- екстенсивні, що зберігають окремі ніші вітчизняного тваринництва, пов'язані з традиційним побутом сільського населення.

При цьому для великих і дрібних товаровиробників існують свої шляхи інноваційного розвитку тваринницької галузі в межах виділених напрямків розвитку галузі.

У сучасному розумінні інтенсифікація виробництва - це перехід до якісно нового стану розвитку галузі від кількісного зростання до якісних показників. В умовах ринкової економіки це перебудова всього господарського механізму з урахуванням ресурсозберігаючого фактора. Слабким місцем попереднього періоду інтенсифікації галузі була розрізненість нововведень у виробництво, її сучасний етап передбачає перехід на інноваційний шлях розвитку, характерним для якого є системний підхід до проблеми. Галузі потрібні інновації, що дозволяють отримувати високу продуктивність тварин при малих витратах, в результаті собівартість продукції буде низькою, а рентабельність виробництва - високою. Установка на високу продуктивність часто обертається зниженням рентабельності виробництва.

М'ясопродуктовий підкомплекс, характеризується різноманітністю вирішуваних завдань, різнорівневим характером і безліччю економічних інтересів, що передбачає наявність різних видів ефективності інноваційної діяльності, що відображають різні сторони процесу відтворення (рис. 6).

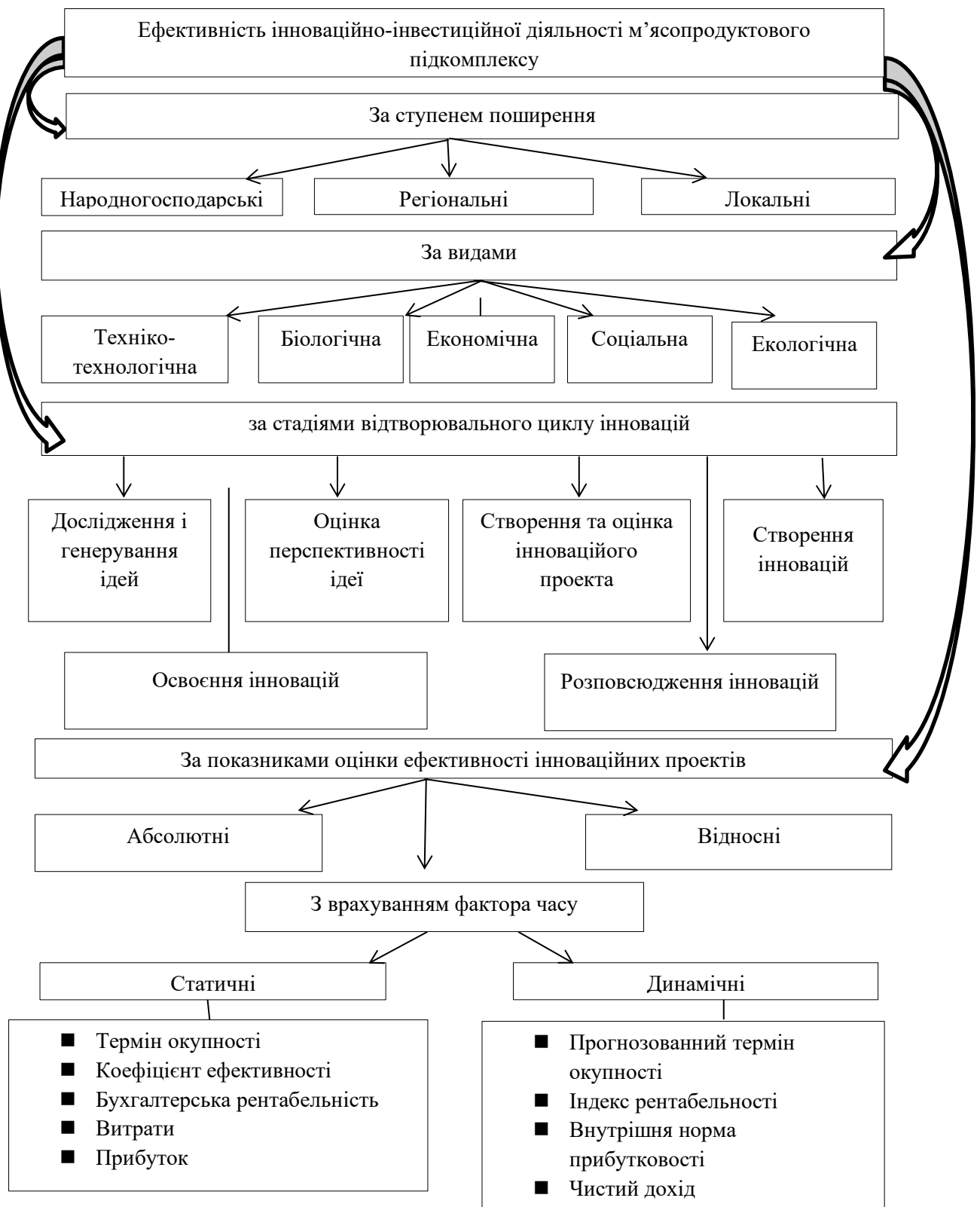

Рис. 6. Класифікація видів ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності м'ясопродуктового підкомплексу

Джерело: сформовано автором

Народногосподарська ефективність м'ясопродуктового підкомплексу відображає ступінь задоволення потреб держави у тваринницькій продукції, виробленої вітчизняними товаровиробниками і забезпечує продовольчу безпеку країни.

Регіональна ефективність м'ясопродуктового підкомплексу визначає рівень використання інноваційного потенціалу галузі в регіоні і ступінь задоволення потреб населення в продуктах тваринного походження власного виробництва.

Локальна ефективність м'ясопродуктового підкомплексу характеризує досягнення якісного рівня відтворення товаровиробника, що дозволяє поліпшити фінансові, соціальні, екологічні показники функціонування галузі.

Ефективність інноваційної діяльності в м'ясопродуктовому підкомплексі відрізняється складним взаємозв'язком показників, що відображають різні елементи відтворювального процесу і ступінь використання різноманітних ресурсів або факторів виробництва. Види проявів ефективності залежать від характеру отриманого в галузі ефекту, який може бути технічним, технологічним, біологічним, економічним, соціальним і екологічним.

Технічний ефект проявляється у вигляді підвищення коефіцієнта механізації та автоматизації виробництва, використання поліпшених технічних засобів.

Технологічний ефект характеризується збільшенням питомої ваги нових прогресивних технологій, їх удосконаленням.

Проявом біологічного ефекту буде збільшення генетичного потенціалу, поліпшення продуктивних якостей худоби і птиці.

Економічний ефект виражається приростом обсягу продажів, скороченням термінів освоєння інновацій, поліпшенням якості тваринницької продукції.

Соціальний ефект пов'язаний з якістю життя працівників галузі, ступенем задоволення їх різноманітних потреб.

Екологічний ефект визначається станом навколишнього середовища, кількістю виробленої екологічно чистої продукції.

Показники ефективності інноваційної діяльності в м'ясопродуктовому підкомплексі систематизуються в залежності від видів отриманих ефектів і припускають порівняння з різними витратами.

Техніко-технологічна ефективність інноваційної діяльності визначається ступенем досягнення раціональної системи ведення землеробства і тваринництва за допомогою таких показників, як приріст виробництва тваринницької продукції на 1 га с.-г. угідь і 1 умовну голову худоби, зниження фондо- і енергоємності продукції та ін.

Критерій – максимізація виробництва продукції, що задовольняє вимогам ринку на одиницю використаних ресурсів.

Це призводить до необхідності в складі видів ефективності в тваринництві виділити біологічну ефективність, яка характеризується приростом продуктивності тварин, збільшенням коефіцієнта конверсії корму (оплати кормупродукцією). Її критерієм буде поліпшення обмінних процесів у худоби і птиці, що сприяють трансформації кормів в тваринний білок.

Економічна ефективність інноваційної діяльності визначається досягненням додаткової прибутковості виробництва за рахунок поліпшення якості ресурсів і вимірюється такими показниками, як зниження собівартості, зростання прибутку, рентабельності, продуктивності праці та ін. Критерій - максимізація доходів галузі як умова розширеного відтворення.

Соціальна ефективність інноваційної діяльності відображає якість життя населення і вимірюється підвищенням рівня оплати праці працівників галузі, співвідношенням сукупних реальних доходів і

прожиткового мінімуму, поліпшенням демографічних показників. Її критерій – підвищення рівня життя працівників, зайнятих в галузі тваринництва.

Екологічна ефективність інноваційної діяльності визначається поліпшенням якості навколишнього середовища. Для її оцінки використовуються такі показники, як збільшення обсягів виробництва екологічно чистої тваринницької продукції на одиницю сукупних витрат, масштабів природовідновних діяльності. Критерій - збереження і поліпшення природного середовища.

У сучасному економічному становищі важливе значення має питання залучення інвестицій у м'ясопродуктовий підкомплекс. Однак їхній обсяг і рівень ефективності залишаються вкрай недостатніми через наявність низки чинників, а саме: нестабільність політичної ситуації, специфіка правової діяльності, низька інвестиційна привабливість українського агропромислового комплексу для іноземних інвесторів, недостатній рівень розвитку ринкової інфраструктури та ін. [12].

Сьогодні, при зниженні виробництва в м'ясопродуктовому підкомплексі, залучення та ефективне використання інвестицій є проблемою, яка потребує нагального вирішення.

Співвідношення, що свідчать про зниження частки м'ясопродуктового підкомплексу у ВВП України, і зменшення частки інвестицій, що спрямовуються на проведення науково-технічних робіт у сільськогосподарських науках є негативними сигналами для потенційних інвесторів. Вирішення питання активізації інноваційної та інвестиційної діяльності в м'ясопродуктовому підкомплексі зі здійсненням комплексу заходів як на рівні держави, так і на рівні окремих підприємств. Одним із дієвих способів підвищення інтересу підприємств підкомплексу до фінансування науково-технічних робіт є державне співфінансування або збільшення фінансування державних науково-технічних робіт за

напрямами, які є найбільш затребуваними серед підприємств. У свою чергу, окремим господарським структурам слід підвищити свою інноваційну активність. Впровадження наукових і технічних новацій, спрямованих на підвищення ефективності виробництва, слід розглядати як одну з визначальних вимог розвитку. Важливу роль у створенні сприятливого інвестиційного клімату відіграє організаційно-інформаційне забезпечення активізації інвестиційної діяльності. Сучасна система формування і передачі інформації, незважаючи на велику кількість наукових, освітніх і консультаційних установ, не відповідає потребам підприємств м'ясопродуктового підкомплексу і потенційних інвесторів. Серед причин, що обумовлюють такий стан, слід виокремити:

- 1) некоординованість дій наукових і освітніх установ;
- 2) хронічне недофінансування науково-технічних робіт у даній галузі та сільськогосподарських науках;
- 3) слабка співпраця підприємств м'ясопродуктового підкомплексу з науковими, дослідницькими і освітніми установами;
- 4) відсутність систематичної діяльності з пошуку і впровадження виробничих новацій [14].

Вказані недоліки в поєднанні з недосконалим нормативно-правовим забезпеченням є істотними перешкодами активізації інвестиційної діяльності підприємств. Тому для залучення в галузь АПК відповідного обсягу інвестицій необхідне сприятливе інвестиційне середовище – як внутрішнє, так і зовнішнє. Однією з причин скорочення вкладень у м'ясопродуктовий підкомплекс є збитковість виробництва. Недостатня інвестиційна привабливість даного сектору – це наслідок фінансової нестабільності, високої фондомісткості продукції, значної кредитної заборгованості підприємств, високого рівня зношеності основних засобів, низького рівня продуктивності праці. Проблемами залучення інвестицій залишаються: нестабільна політична ситуація, постійна зміна й

недостатність законодавчої та нормативно-правової баз, слабка кредитно-фінансова система та корупція. З метою зміцнення національного інвестиційного потенціалу в м'ясопродуктовому підкомплексі економічна політика держави має бути спрямована на вирішення таких найгостріших проблем: забезпечення правової бази формування сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату; забезпечення соціально-економічних умов освоєння новітніх розробок і використання досягнень світового сільськогосподарського машинобудування; зміцнення виробничої бази та організацій з відтворення основних фондів; створення інфраструктури ринку.

Для забезпечення підприємств м'ясопродуктового підкомплексу повноцінним функціонуванням необхідно щорічно забезпечити активний приплив інвестицій і поступальне збільшення їхнього обсягу, що неможливо без максимального залучення іноземних інвестицій. В умовах, що склалися, для залучення іноземних інвестицій в дані підприємства необхідно розробити комплекс заходів, спрямованих на поліпшення інвестиційного клімату, стабілізацію правового середовища, забезпечення гарантій і страхування інвестиційної діяльності, вдосконалення системи стимулювання та податкових пільг з метою капіталізації прибутку і реінвестування доходів від іноземного капіталу. Водночас в умовах обмеженого доступу до фінансово-інвестиційного забезпечення постає проблема оптимізації використання інвестицій з урахуванням застосування прогресивних технологій та максимізації прибутковості від виробничої діяльності.

Відтак, удосконалення інноваційно-інвестиційного механізму належить до найбільш актуальних питань системного розвитку м'ясопродуктового підкомплексу, у вирішенні яких важливе місце належить державі. Дієздатність механізмів співробітництва держави, науки та бізнесу, розвиток партнерських відносин, слід сьогодні розглядати в

якості дієвої платформи для формування ефективної інвестиційної політики, активізації інноваційного потенціалу в досліджуваному сегменті агропродовольчого ринку країни, а також розвитку його економіко-соціальної інфраструктури.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. На основі проведеного дослідження встановлено, що подальший розвиток м'ясопродуктового підкомплексу вимагає використання прогресивних інноваційних розробок та покращення інвестиційного забезпечення, як стратегічні орієнтири до вдосконалення управління динамічними процесами в даній галузі. Як показали результати досліджень, важлива роль інвестиційно-іноваційного потенціалу розвитку м'ясопродуктового підкомплексу належить дієвому інституційному забезпеченню яке формує правові, організаційні, економічні умови для впровадження інноваційно-інвестиційної діяльності. Тому запропоновані основні напрями інноваційно-інвестиційного забезпечення удосконалення м'ясопродуктового підкомплексу який сприятиме стратегічній меті: підвищенню ефективності та результативності діяльності підприємств галузей м'ясопродуктового підкомплексу та в цілому продовольчій та національній безпеці країни. Важливою складовою інвестиційно-іноваційного механізму м'ясопродуктового підкомплексу є фінансова платформа із використанням інструментів, методів і важелів впливу на складові досліджуваного підкомплексу з метою його ефективного функціонування.

Література

1. Сагачко Ю.М. Імперативи інноваційно-інвестиційного розвитку суб'єктів ринку продукції тваринництва. *Ukrainian Journal of Applied Economics*. 2018. Vol. 3. № 4. С. 41-46.
2. Муллер М. В. Формування інноваційного розвитку м'ясопереробних

- підприємств: дис. на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: 08.00.04. Полтава, 2016. 217с.
3. Веселов Є.В., Щербакова І.Л., Левченко І.С. Інноваційні технології у тваринництві та ефективність впровадження концепції Smart Farm. *Таврійський науковий вісник*. 2019. № 109. Ч. 2. С. 15-20.
 4. Запірченко Л.Д., Рябоволик Т.Ф. Особливості інноваційної діяльності та впровадження інновацій у виробничу діяльність аграрних підприємств. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2018. Вип. 34. С. 259-268.
 5. Леськів І. Ю. Інноваційно-інвестиційний механізм формування і розвитку ринку м'яса та м'ясної продукції : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: 08.00.03. Кам'янець-Подільський, 2019. 220 с.
 6. Россоха В.В., Шарапа О.М. Інституційне забезпечення управління господарською діяльністю аграрних підприємств. *Економіка АПК*. 2016. № 10. С. 73-82.
 7. Місюк М.В. Поліпшувати структуру підприємницької діяльності у виробництві м'яса. *Економіка АПК*. 2001. № 8. С. 117-120.
 8. Каракай Ю.Б., Роль держави у стимулюванні інноваційної діяльності. *Економіка України*. 2007. №3.с.14-21.
 9. Мамчур Л.В. Організаційно-економічні засади розвитку ринку м'яса: дис. на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: 08.00.03. Київ, 2021. 250 с.
 10. Kaletnik G. M., Pryshliak N. V. Management mechanisms and development strategies of economic entities in conditions of institutional transformations of the global environment: col. monog./edited by M. Bezpartochnyi, in 2 Vol./ISMA University. Riga: Landmark SIA, 2019. P. 96–104.
 11. Березін О. В., Безпарточний М. Г. Стратегія підприємства. URL:

<https://uchika.in.ua/berezin-o-v-bezpartochnij-m-g-strategiya-pidpriyemstva.html?page=5> (дата звернення 20.07.2021)

12. Копитко В. І. Особливості розвитку інвестиційних процесів в агропромисловому комплексі. *Науковий вісник національного лісотехнічного університету України*. 2007. С. 110–117.
13. Муллер М. В. Формування інноваційного розвитку м'ясопереробних підприємств: дис. на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: 08.00.04. Полтава, 2016. 217 с.
14. Болтовська Л.Л. Організаційно-економічні засади управління динамічними процесами м'ясопродуктового підкомплексу: дис. на здобуття наукового ступеня доктора філософії з економічних наук: 051. Вінниця, 2021. 189 с.
15. Бойко В. І. Мамчур Л. В. Ринок м'яса: світові тенденції регіонального розвитку виробництва. *Економіка АПК*. 2011. № 1. С. 145–148.

References

1. Sagachko Yu.M. Imperatives of innovation and investment development of livestock market participants. *Ukrainian Journal of Applied Economics*. 2018. Vol. 3. № 4. P. 41-46.
2. Muller M.V. Formation of innovative development of meat processing enterprises: dis. for the degree of Candidate of Economic Sciences: 08.00.04. Poltava, 2016. 217 p.
3. Veselov E.V., Shcherbakova I.L., Levchenko I.S. Innovative technologies in animal husbandry and the effectiveness of the Smart Farm concept. *Taurian Scientific Bulletin*. 2019. № 109. Part 2. P. 15-20.
4. Zapirchenko L.D., Ryabovolyk T.F. Features of innovation and implementation of innovations in the production activities of agricultural enterprises. *Central Ukrainian Scientific Bulletin. Economic sciences*. 2018. Vip. 34. P. 259-268.

5. Leskiv I.Y. Innovation and investment mechanism for the formation and development of the market of meat and meat products: dis. for the degree of Candidate of Economic Sciences: 08.00.03. Kamyanets-Podilsky, 2019. 220 p.
6. Rossokha V.V., Sharapa O.M. Institutional support for the management of economic activity of agricultural enterprises. *Economics of agro-industrial complex*. 2016. № 10. P. 73–82.
7. Misyuk M.V. Improve the structure of entrepreneurial activity in meat production. *Economics of agro-industrial complex*. 2001. № 8. P. 117–120.
8. Karakay Y.B. The role of the state in stimulating innovation. *Ukraine economy*. 2007. №3. P. 14-21.
9. Mamchur L.V. Organizational and economic principles of meat market development: dis. for the degree of Candidate of Economic Sciences: 08.00.03. Kyiv, 2021. 250 p.
10. Kaletnik G.M., Pryshliak N.V. Management mechanisms and development strategies of economic entities in conditions of institutional transformations of the global environment: col. monog./edited by M. Bezpartochnyi, in 2 Vol./ISMA University. Riga: Landmark SIA, 2019. P. 96–104.
11. Berezin O.V., Bezpartochny M.G. Enterprise strategy. URL: <https://uchika.in.ua/berezin-o-v-bezpartochnij-m-g-strategiya-pidpriyemstva.html?page=5> (accessed 20.07.2021)
12. Kopytko V.I. Features of investment processes in the agro-industrial complex. *Scientific Bulletin of the National Forestry University of Ukraine*. 2007. S. 110–117.
13. Muller M.V. Formation of innovative development of meat processing enterprises: dis. for the degree of Candidate of Economic Sciences: 08.00.04. Poltava, 2016. 217 p.

14. Boltovskaya L.L. Organizational and economic principles of management of dynamic processes of the meat product subcomplex: dis. for the degree of Doctor of Philosophy in Economics: 051. Vinnytsia, 2021. 189 p.
15. Boyko V.I., Mamchur L.V. Meat market: global trends in regional development. Economics of agro-industrial complex. 2011. № 1. S. 145–148.